

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА**

ЗАДИРАКА ОЛЕНА ІВАНІВНА

УДК: 339.9:338.2

**ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ
КРАЇН СВІТУ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків - 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі світового господарства і міжнародної економічної інтеграції Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Поліванов Володимир Єгорович
Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економічної теорії

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Тютюнникова Світлана Володимирівна
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління

кандидат економічних наук, доцент
Резнікова Наталія Володимирівна
Київський національний університет імені Т. Шевченка Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Захист відбудеться «25» квітня 2014 р. о 12 годині на засіданні Спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 392.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «21» березня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,

кандидат економічних наук, доцент

Н.І. Гончаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап цивілізаційної еволюції характеризується поглибленням взаємодії національних економік у межах світового господарства. Це зумовлено інтенсивним розгортанням процесів інтернаціоналізації господарського життя планети та розвитком глобалізації – суперечливого явища, що має різноспрямований вплив на національні економіки. Тому перед кожною державою постає завдання знаходження оптимального співвідношення між «відкритістю» економіки і захистом національних інтересів.

У зв'язку з курсом на «відкриття» української економіки та її інтеграцію в систему світових господарських зв'язків, лібералізацію всіх форм зовнішньоекономічної діяльності, підвищується актуальність проблеми забезпечення економічної безпеки України, одним з основних критеріїв досягнення якої, є соціальна стабільність та добробут населення. З одного боку, підвищення якості життя населення передбачає своєчасне і найбільш повне задоволення потреб людей в різноманітних благах, що, в свою чергу, забезпечує реалізацію потреби в безпеці домогосподарств, а з іншого – виконує й важливу економічну функцію, оскільки створює передумови відтворення робочої сили суспільно-нормальної якості, сприяє зростанню суспільного виробництва, підвищенню продуктивності праці а відтак – зміцненню потенціалу безпеки в умовах посилення глобальних викликів і загроз.

Україна є однією з країн, що мають найвищий у світі ступінь депопуляції, зниження багатьох якісних характеристик населення (насамперед його здоров'я). На сьогодні середня очікувана тривалість життя в Україні є нижчою, ніж було 45 років тому, структура і значні масштаби зовнішніх міграційних потоків, прискорене старіння населення, деформованість структури підготовки кадрів, її невідповідність потребам ринку, необґрунтованість диференціації заробітної плати на користь галузей, що не визначають економічний прогрес країни, критично зростаюча економічна нерівність населення, надвеликі обсяги зайнятості робочої сили в неформальному, в тому числі «тіньовому» секторі економіки, разом зі сталими демографічними тенденціями негативно впливають на формування сучасного і, особливо, майбутнього репродуктивного трудового та інтелектуального потенціалу країни, а тому ставлять питання забезпечення національної безпеки і в майбутньому, зниження рівня міжнародних конкурентних переваг України.

Таким чином, тему, обрану для дисертаційної роботи, актуалізують наступні питання: необхідність забезпечення національної безпеки в соціальній сфері через підвищення рівня добробуту населення, наближення до світових параметрів якості життя, стабілізацію його чисельності, скорочення обсягів міжнародної трудової міграції з України та поліпшення демографічної ситуації шляхом обґрунтування науково-методичних підходів до оцінки параметрів якості життя та визначення пріоритетних напрямів соціально-економічної політики держави, в умовах поглиблення інтеграційних процесів.

Якість життя являє собою складну структуру взаємозв'язків її складових: якість природного середовища, якість здоров'я нації, якість освіти тощо, що передбачає необхідність розроблення нових підходів до створення системи управління якістю життя, використання методів оцінки їх ефективності з урахуванням прогресивних світових тенденцій.

Ступінь розробленості проблеми якості життя в контексті взаємодії національного та світового вимірів характеризується відображенням її фундаментальних аспектів у працях відомих американських, західноєвропейських та російських вчених: А.В. Фейгенбаума, Г. Тагуті, Дж.М. Джуран, Ф. Кросбі, Е. Демінга, В.Ф. Без'язичного, А.І. Субетто, Б.В. Бойцова, І.С. Шаршова, а також вітчизняних: І.К.Бондар, Д.П.Богині, М.І.Долішнього, С. І. Дорогунцова, Т.А. Заяць, Г.І. Купалової, Е.М. Лібанової, В.О. Мандибури, С.В. Тютюнникової, А.А.Чухна, Л.Г.Чернюк та ін., що дозволило усвідомити і сформуванати погляд на досліджувану проблему.

Дослідженню теорії якості життя в умовах посилення глобалізаційних тенденцій присвячені роботи О.Г. Білоруса, І.В. Бураковського, Є.М. Воробйова, В.М. Гейця, І.Ф. Гнібіденка, А.П. Голікова, Б.М. Данилишина, О.А. Довгаль, А.М. Колота, Д.Г. Лук'яненко, Н.П. Мешко, Н.В. Резнікової, В.Р.Сіденка, С.В. Сіденко, В.І. Сідорова, А.С. Філіпенка, С.А. Циганова, В.І. Чужикова, С.О. Якубовського та інших.

Серед українських та російських науковців, праці яких присвячені формуванню базових засад забезпечення економічної безпеки, визначенню системи економічних інтересів і пріоритетів розвитку, формуванню окремих заходів щодо управління безпекою, слід назвати таких дослідників, як Л.П. Гончаренко, О.С. Власюк, Л.І. Абалкін, С.Ю. Глазьєв, О.А. Полушкін, М.О.Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк та ін.

Ці дослідження, безсумнівно, мають велике теоретичне і практичне значення, але в більшості з них відсутній цілеспрямований розгляд питань процедури оцінки впливу якості життя на рівень економічної безпеки країни в умовах посилення взаємозалежності країн, її методичного забезпечення, визначення найважливіших факторів, що впливають на зміну показників якості життя. Слід окремо вказати на дискусійність питань щодо оцінки показників «якості життя». У зв'язку з цим надзвичайно важливо знайти універсальну методика визначення інтегрального показника якості життя з метою розробки відповідних заходів соціально-економічної політики, спрямованих на її поліпшення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведене дослідження спрямоване на реалізацію завдань, визначених Програмою економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та пов'язано з планами НДР НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України по темі: «Розроблення моделей оцінювання ефективності інвестицій в людський потенціал» (№ ДР 0112U005169, особистий внесок автора - розроблення рекомендацій щодо заходів економічної політики, спрямованої на підвищення ролі людського фактору для забезпечення сталого економічного зростання).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка науково-методичних положень щодо аналізу якості життя населення в умовах глобалізації та її впливу на соціально-економічну безпеку країни.

Досягнення цієї мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити теоретичні питання дослідження якості життя населення в умовах глобалізації;
- узагальнити світові та вітчизняні теоретико-концептуальні підходи до визначення та оцінки якості життя та його основних індикаторів на мега і макрорівнях;

- встановити сутність глобалізаційних тенденцій та визначити результати їх змін;
- сформувати концептуальні положення якості життя під впливом глобалізаційних тенденцій та структурних змін в світовому господарстві;
- проаналізувати європейський досвід формування і розвитку параметрів якості життя з метою його врахування в Україні;
- здійснити порівняльний аналіз рівнів якості життя в основних макрорегіонах світу;
- запропонувати заходи щодо обмеження впливу глобальних екологічних та техногенних чинників на якість життя в Україні;
- обґрунтувати методичні положення до комплексної оцінки показників якості життя та їх впливу на соціально-економічну безпеку в умовах посилення глобальних викликів і загроз;
- удосконалити механізм соціального партнерства як засіб забезпечення світових параметрів якості життя.

Об'єктом дослідження є процес формування якості життя населення України в умовах посилення взаємозалежності країн світу.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання зміни якості життя населення в Україні в контексті впливу на неї світогосподарських зв'язків.

Методи дослідження. У роботі використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання: системного аналізу та логічного узагальнення – при розробці теоретичних і методичних питань сутності якості життя населення та встановлення її основних параметрів (п.1.1-1.2); статистичного аналізу та вибіркового обстеження – при виявленні основних тенденцій та оцінки динаміки соціальних процесів (п. 2.1; 3.1); економічного і порівняльного аналізу – при співставленні вітчизняного та світового рівнів якості життя та оцінці її впливу на економічну безпеку (п.2.2; 3.2); експертної оцінки і графічні методи – при розробці та побудові таблиць, графіків, схем (п.1.1-3.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих теоретико-методичних основ дослідження процесів зміни якості життя населення під впливом глобалізації, що розкривають наступні положення:

вперше:

- обґрунтовано комбінований підхід щодо оцінки показників якості життя населення, який передбачає поєднання експертних та формалізованих методів оцінки та включає наступні етапи: 1) виявлення впливу чинників на якість життя (доходи населення, середньодушовий ВВП, відкритість економіки, демографічні чинники), 2) розрахунок інтегрального індексу, 3) формування інтегральної оцінки шляхом побудови багатофакторних економіко-математичних залежностей, 4) аналіз впливу очікуваної тривалості життя, ВВП та рівня відкритості економіки на індекс якості життя та 5) оцінка ефективності реалізації економічної політики; застосування якого дозволить дати оцінку якості життя національної та світової спільноти як складної системи взаємозв'язку і взаємодії сукупності внутрішніх та зовнішніх чинників;

удосконалено:

- організаційно-економічні засади функціонування механізму соціального партнерства в залежності від поставленої мети – підвищення рівня

якості життя населення, а саме: розроблено концептуальну схему організації соціального партнерства, в основу якої покладено вирішення ключових завдань по його удосконаленню – проведення “стратегічної реструктуризації” зайнятості, вирішення проблем структурного безробіття, створення нових робочих місць в інноваційних та високотехнологічних секторах економіки, підвищення частки заробітної плати у собівартості продукції, зниження ставок оподаткування фонду оплати праці, договірне регулювання оплати праці, мотивація роботодавців до участі в соціальному діалозі та інше, що дозволить перетворити соціальне партнерство на ефективний засіб регулювання трудових відносин;

– методика індикативного оцінювання впливу якості життя населення на рівень соціально-економічної безпеки країни за рахунок визначення інтегрального індексу, який включає показники за відповідними критеріями: доходи населення, демографічні показники, показники зайнятості та екологічні показники з урахуванням ступенів вагомості кожного, використання якого закладає підґрунтя для забезпечення захисту від визначених внутрішніх та глобальних загроз економічній безпеці;

дістали подальшого розвитку:

- теоретичний підхід до розуміння поняття «якість життя населення» через призму впливу глобалізаційних тенденцій, а саме рівнозначність застосування об’єктивних (на основі статистичної інформації) і суб’єктивних (експертні методи) оцінок для визначення інтегрального показника, що будується на принципах: відповідність меті дослідження, належність показників до відповідної сфери, придатність до міжнародних співставлень, можливість врахування впливу державної політики, достовірність і періодичність статистичних даних, однозначність оцінки наслідків зміни показників;

– уявлення про трансформацію характеристик якості життя населення під впливом глобалізаційних тенденцій за такими напрямками, як якість трудового потенціалу, рівень життя (добробут населення), якість соціальної сфери, якість навколишнього середовища, що має стати підґрунтям для розробки напрямів державної політики щодо підвищення якості життя, використовуючи додаткові можливості позитивних проявів посиленої економічної взаємозалежності країн.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання висновків та рекомендацій для вдосконалення оцінювання та аналізу якості життя. Рекомендації щодо удосконалення напрямів соціальної політики можуть слугувати посиленню впливу держави на підвищення якості життя населення та забезпечення економічної безпеки. Основні результати були використані: Міністерством економічного розвитку і торгівлі – при розробленні та опрацюванні програмних та стратегічних документів спрямованих на підвищення якості життя населення в Україні (довідка №4803-17/8860-12 від 13.03.2013р.); НДЕІ – при виконанні науково-дослідних робіт (довідка № 11/02 від 03.01.2013р.); Українським державним університетом фінансів та міжнародної торгівлі – у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Міжнародна економіка», «Національна економіка» і «Макроекономіка» (довідка 26/01-1208 від 10.09.2013р.), ТОВ «УКПРОС-ТРАНС» при розробці концепції механізму договірного регулювання трудових відносин (довідка 1203-17 від 12.03.2014 р.).

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. Усі розробки теоретичного, методичного та практичного характеру, що містяться в роботі, виконані автором одноосібно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, які отримано автором особисто.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні положення дисертації були оприлюднені та отримали схвалення на 6 міжнародних науково-практичних конференціях, у т.ч.: «Новітні тенденції і стратегії розвитку міжнародної торгівлі: фінансово-економічний та правовий аспект» (2007р., м. Київ); «Транснаціоналізація міжнародної економіки та пошук шляхів інноваційної співпраці» (2008р., м. Київ); «Моделі забезпечення сталого розвитку світового господарства: економіка, фінанси та право» (2008р., м. Київ); «Світова фінансово-економічна криза: стратегії протидії та мінімізації наслідків (економіка, фінанси та право)» (2009р., м. Київ); «Інноваційна стратегія українських реформ» (2010р., м. Умань); «Формування парадигми багатосторонніх економічних відносин в рамках ініціатив східного партнерства (економіка, фінанси і право)» (2011р., м. Київ); «Концепції, стратегії та напрями розвитку української держави: економіка, фінанси, право» (2012р., м. Київ), «Інститут Президента України в системі державної влади України» (2014 р., м. Київ).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 16 наукових працях (загальним обсягом 3,2 друк. арк.), у тому числі: 2 розділи – у колективних монографіях, 5 статей – у наукових фахових виданнях (загальним обсягом 1,9 друк. арк.), 9 наукових публікацій – в інших виданнях (1,3 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (163 найменування) та додатків. Основний зміст роботи викладено на 185 сторінках, робота містить 21 таблицю, 28 рисунків і схем, 20 формул.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено сутність та значущість даної наукової проблеми, предмет і об'єкт дослідження, сформульовано мету і завдання роботи, висвітлено положення наукової новизни та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади дослідження якості життя в умовах глобалізації»** розглянуто сутність якості життя населення в умовах глобалізації, враховуючи всебічність існуючих підходів до її визначення, досліджено методологічні засади до визначення та оцінки якості життя та її основних індикаторів та встановлено концептуальні засади соціально-економічної політики держави з метою формування нової парадигми якості життя в умовах активізації світогосподарських зв'язків.

У результаті дослідження теоретичних основ якості життя на основі праць А.В. Фейгенбаума, Дж.М. Джуран, Ф. Кросбі, А.І. Субетто, Б.В. Бойцова, І.С. Шаршова, Д.П.Богині, М.І.Долішнього, С.І. Дорогунцова, Т.А.Заяць, встановлено, що категорія «якість життя» розглядається як з точки зору об'єктивного підходу, що визначає якість життя через параметри об'єктивних

умов і процесів життєдіяльності, так і з точки зору суб'єктивного підходу, що передбачає використання соціологічних опитувань. На наш погляд, використання інтегрального підходу до визначення якості життя, що передбачає рівнозначність об'єктивних і суб'єктивних показників та використання комплексу методів дослідження: статистичних, соціологічних, економіко-математичних, дозволяє більш повне вивчення якості життя людини та одночасно відслідковувати зміни у сфері економічних, соціальних показників та зміни, що відбуваються в глобалізованому світі.

Визначено поняття глобалізації з точки зору економічної взаємозалежності країн світу, що передбачає перетворення світового простору в єдину зону, де відбувається вільний обмін інформацією, товарами та послугами, капіталу, ідеями, стимулюючи розвиток сучасних інститутів і налагоджуючи механізми їх взаємодії. У результаті чого є створення єдиного (загального) міжнародного економічного простору і як наслідок – створення єдиних вимог до якості на всьому просторі; безперешкодний обмін знаннями і технологією; процес зближення як споживчих переваг (універсалізація), так і асортименту пропонованих товарів; збільшення інвестицій, стимулюючи тим самим зміни в економічному розвитку і в якості життя населення кожної країни.

З урахуванням вищезазначеного встановлено, що на даному етапі розвитку країни до сфери розгляду категорії «якість життя» включаються все більш гострі проблеми і мало досліджені соціальні наслідки, які проявляються внаслідок впливу глобалізаційних тенденцій на всі сторони життя людини, а відтак – і соціальну політику держави. У зв'язку з чим соціальна безпека набуває наднаціонального й транснаціонального характеру і до категорії якості життя додається ще забезпечення соціальної безпеки в умовах глобалізації – це має стати провідною ідеєю соціальної політики в сучасних умовах.

У результаті дослідження доведено, що кількісна характеристика об'єктивних потреб, що поділяються на: основні матеріальні потреби, потреба в безпеці, соціально-економічні потреби, потреба в повазі, моральний стан в суспільстві, потреба в самореалізації і самовираженні, визначається показниками: забезпеченість житлом, демографічна ситуація, рівень освіти населення, трудових ресурсів, споживчі властивості продукції, якість продукції, політичні умови, обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення, фінансові витрати, показники стандартів, матеріальні витрати, національні норми поведінки, сімейні уклади, вплив релігії на життя суспільства конституційні свободи. Задоволення перелічених потреб дозволяє стверджувати про високий рівень життя, а їх відсутність – про протилежне. Запропонована класифікація дозволяє удосконалити існуючий інструментарій оцінки якості життя та отримувати не тільки точні кількісні дані про рівень життя населення в країні, але й проводити постійний моніторинг тенденцій його змін з метою визначення шляхів підвищення якості життя.

У ході дослідження виявлено, що інтегральним, узагальнюючим індикатором якості життя є індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП), що являє собою середньоарифметичне трьох індексів – очікуваної середньої тривалості життя, освіти та ВВП на душу населення, а також людський капітал на душу населення, що відображає інвестиції держави, підприємств і громадян в освіту, охорону здоров'я та інші галузі соціальної сфери розраховані на душу населення. До часткових індикаторів віднесено: соціально-демографічні,

економічної активності населення, соціальної напруженості, розвиток соціальної сфери та екологічні.

Для проведення порівняльного аналізу якості життя в Україні та інших країнах методом рейтингування в роботі розроблено критерії, за якими країни можуть бути віднесені до відповідної групи – члени ЄС, світові лідери (реальні та потенційні) у кожній із семи сфер, країни, що межують з Україною, країни колишнього СРСР.

З метою встановлення основних напрямів державної соціально-економічної політики, яка має формуватися в тому числі з урахуванням сучасних тенденцій впливу глобалізації на якість життя населення, виникає необхідність детального (поелементного) розгляду цього впливу. У процесі дослідження встановлено, що визначальними при встановленні компонент для оцінки якості життя населення є три фактори розвитку країни: економічний, соціальний і екологічний та встановлено елементи якості життя, що підпадають під вплив глобалізаційних тенденцій: якість населення, трудового потенціалу; рівень життя (добробут населення); якість соціальної сфери; якість навколишнього середовища (рис.1).

Таким чином, у ході проведеного дослідження визначено, що для більшості країн Заходу характерна масштабність, розширення та ускладнення функцій держави в соціально-трудої сфері, що відбувається під впливом процесів глобалізації, і ніяк не зниження ролі держави саме в цій сфері. Тому в сучасних українських умовах з метою збільшення доходів населення, зменшення розшарування населення та бідності пропонується: посилити значення соціального захисту шляхом підвищення ролі трудового доходу – заробітної плати та інших стимулюючих важелів, посиленню трудової активності населення, замість використання на ці цілі соціальної допомоги, яка знижує відповідальність особи за самозабезпеченням; забезпечити заходи, які сприятимуть підвищенню продуктивності економіки, в першу чергу, у сферах матеріального виробництва; використовувати соціальні державні стандарти, які повинні враховувати реальні соціально-економічні умови вартості споживчого кошику і зміни індексів цін на основні товари та послуги.

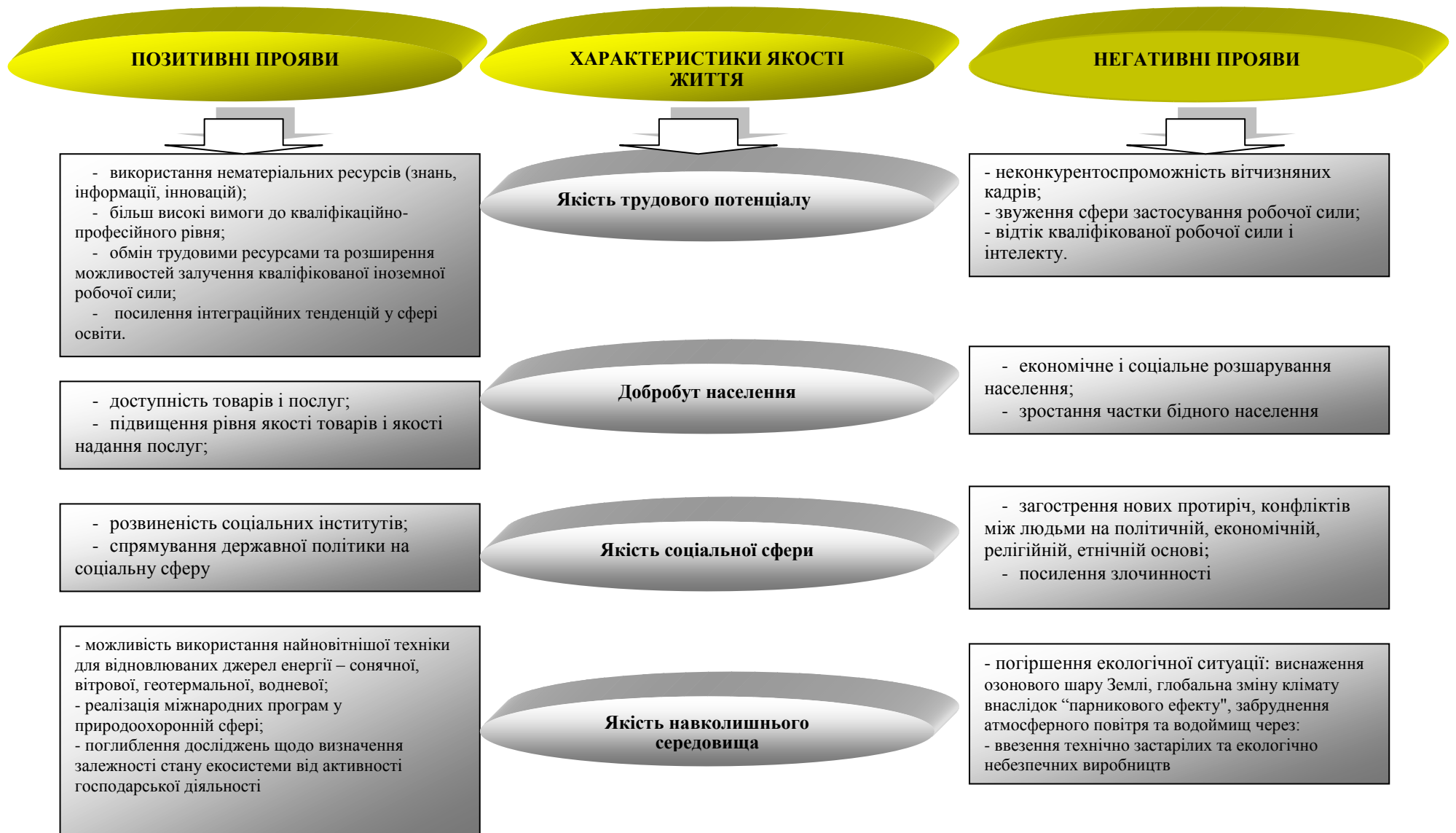

Рис.1. Вплив глобалізаційних тенденцій на якість життя населення (розроблено автором)

У другому розділі «Аналіз сучасного стану та динаміки основних параметрів якості життя в світовому та національному вимірах» проаналізовано досвід європейських розвинених держав щодо формування і розвитку параметрів якості життя у контексті можливостей його врахування в Україні, здійснено порівняльний аналіз рівнів якості життя в основних макрорегіонах світу, а також визначено вплив глобальних екологічних чинників на якість життя країн світу.

Аналіз європейського досвіду формування і розвитку параметрів якості життя в контексті можливостей його врахування в Україні здійснено виходячи з дослідження ключових елементів якості життя, таких як демографічні фактори, освітній потенціал, показники ринку праці, рівень життя населення (доходи), соціальна напруженість в країні та екологічний стан навколишнього середовища (табл.1).

Таблиця 1

Порівняння українських та європейських параметрів якості життя

Елементи якості життя	Стандарти	Параметри	Національні показники в Україні за 2012 рік
1. Демографія	очікувана тривалість життя	від 25 (мін.) до 85 (макс.) років	Показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні – 71,2 років, у тому числі 66,1р. для чоловіків та 76 р. для жінок
	рівень старіння населення (частка людей старше 65 років у загальній чисельності населення)	7%	15,2%
	рівень депопуляції населення (співвідношення між кількістю новонароджених і кількістю померлих)	50:50	45:54.
2. Освіта	грамотність населення	100%	99,4 % письменного населення
	середня тривалість навчання	15 років	11,3 років
3. Ринок праці	рівень безробіття (з урахуванням прихованого безробіття)	8-10%	7,5%.
4. Рівень життя населення	реальний ВВП на душу населення за ПКС	від 200 (мін.) до 40 тис. (макс.) дол. США	ВВП на душу населення за ПКС у 2012 році – 7374 дол. США
	співвідношення між найбагатшими 10% та найбіднішими 10% населення	10:1	Співвідношення між грошовими доходами найбагатших 10% та грошовими доходами найбідніших 10% населення становило 5,1.
	частка населення, що живе за межею бідності	10%	Частка населення, що жило за межею бідності (75% медіанних сукупних еквівалентних витрат) становила 25,5%.
	співвідношення мінімальної та середньої зарплати	1:3	1:2,48.
	мінімальна погодинна зарплата	3 долари США	0,82 долара США.
5. Соціальна напруженість	Коефіцієнт злочинності - кількість злочинів на 100 тисяч населення	до 5 тис. випадків	Зареєстровано 1138 злочинів
6. Екологія	Частка витрат на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів Держбюджету у капітальних інвестиціях, %	від 25%	1,4%

Джерело: Складено автором за даними Державної служби статистики України та Програми розвитку

Основними характеристиками сучасного демографічного становища є: звуження демографічної бази відтворення трудового потенціалу через зниження народжуваності, збільшення смертності (коефіцієнт природного приросту населення у 1990 році становив 0,5, а в 2011 році – -3,1), низький рівень середньої очікуваної тривалості життя, погіршення статево-вікової структури (зростання частки населення похилого віку з 13,8% у 2000р. до 27,3% у 2012р.), загальне старіння населення, розширення масштабів депопуляції (загальна втрата населення за роки незалежності – 5,57 млн. осіб), та міграції (протягом 2000-2011 рр. виїхало 6,27 млн. осіб). Все це зумовлює скорочення обсягів пропозиції робочої сили (за сім років на 600,1 тис. осіб) та посилення конкуренції на ринку праці (з боку роботодавців) за найм працівників економічно активного віку.

Обґрунтовано, що сучасні процеси глобалізації вимагають від системи освіти України необхідного перегляду та вдосконалення, оскільки невідповідність кількості та професійної спрямованості кадрів, скорочення обсягів та якості професійно-технічної підготовки, руйнування системи перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, відсутність моніторингу реального стану на ринку праці та його нагальних потреб призвело до неконкурентоспроможності України порівняно з іншими країнами, економічні системи яких мають переваги за рахунок високої якості трудових ресурсів (країни Західної Європи, США, Японія тощо), або за рахунок їх високої кількості та низької вартості (Китай, країни Південно-Східної Азії).

Порівняння України за параметрами рівня життя населення показало, що за значенням середньодушового ВВП Україна значно відстає від європейських держав (удвічі нижчий ніж у країнах нових членах ЄС та утричі нижчий, ніж у розвинених країнах Західної Європи). Діапазон співвідношення між прожитковим мінімумом та мінімальною заробітною платою за цей період 2000-2012рр. (0,612-1,1) не відповідає стандартам Європейського Союзу (за стандартами ЄС мінімальна заробітна плата має перевищувати прожитковий мінімум не менше, ніж у 1,5 рази). Це провокує зростання бідності населення (25% всього населення).

Аналіз співставлення національного та світового рівнів (45 країн) за якістю життя дозволив окреслити її характерні ознаки: поряд з вищими темпами економічного зростання, що характерно для країн з перехідною економікою, Україна відзначається надвисокою волатильністю траєкторії макроекономічної динаміки, та високими темпами інфляції (у 2008р. – 25,2%) що стало не результатом системних внутрішніх реформ, а наслідком впливу сприятливих чинників короткострокового характеру, як зовнішнього, так і внутрішнього походження. Це, разом з низьким рівнем тривалості життя (71,2 роки), призвело до погіршення рейтингу України (78 місце) за індексом людського розвитку (ІЛР України у 1993р. – 0,8, у 2012 р.– 0,74) і обумовило приналежність до країн із середнім рівнем розвитку. Попри високий освітній потенціал населення (сукупний коефіцієнт охоплення навчанням 90,0 % (32 місце у світі)) не реалізується в досягненнях щодо покращання стану здоров'я і подовження тривалості життя населення, підвищення рівня продуктивності (16,1 тис. дол. США/чол.) та доходів.

Побудований нами рейтинг серед країн СНД показав, що у 2011 р. Україна займала 6 місце за рівнем заробітної плати (283,1 доларів США на місяць); 5-те - за розміром пенсії (140,9 дол. США); 4- те – за диференціацією доходів; 3 місце

за рівнем зайнятості у промисловості (18% населення), за часткою населення, що працює за наймом (82%), часткою міського населення; 2 місце по захворюваності туберкульозом. Таким чином, для перетворення України на лідера в СНД за соціально-економічними показниками пропонується створити та реалізувати державні цільові програми, спрямовані на виправлення критичної демографічної ситуації; здійснити реформування системи оплати праці; стимулювання економічної активності населення шляхом удосконалення законодавства про працю та залучення інвестицій для розвитку підприємництва у виробничій сфері на умовах забезпечення модернізації застарілих і створення нових високопродуктивних робочих місць.

Дослідження показало, що глобальні екологічні проблеми тісно пов'язані з іншими глобальними проблемами, в тому числі з такими, як демографічна, продовольча, проблема воєн, що погіршує якість життя населення на даний момент і в перспективі. Посиленню цих проблем сприяє пануюча культура споживання в загальнопланетарному масштабі. У зв'язку з цим у роботі пропонується концепція «зеленої економіки», тобто багатоконпонентний системний перехід на новий технологічний і економічний устрій з новим економічним і екологічним мисленням, що передбачає глибинну зміну ролі грошей і стану навколишнього середовища через нові фінансові механізми та довгострокові багатосторонні угоди.

У третьому розділі «**Напрямки та механізми підвищення якості життя в умовах посилення взаємозалежності країн світу**» розроблено методичні підходи, використання яких дозволить комплексно оцінювати показники якості життя, здійснено оцінку впливу рівня якості життя на соціально-економічну безпеку країни та запропоновано напрями вдосконалення механізму соціального партнерства в Україні.

Аналіз теоретичних розробок та аналіз рівня якості життя в Україні дали змогу розробити комбінований підхід до оцінки показників якості життя, який ґрунтується на поєднанні кількісних та якісних методів оцінки та передбачає наступний алгоритм: збір статистичних даних, розрахунок показників якості життя шляхом визначення інтегрального індексу якості життя, аналіз ситуації і визначення факторів, що впливають на результат; розробка математичних моделей взаємозв'язку якості життя і факторів, що її визначають; а також прийняття рішень по оцінці управління якістю життя населення на державному рівні (рис.2).

З метою аналізу складових елементів якості життя виділено найбільш значимі фактори, регулюючи які, можна покращити здоров'я населення, підвищити очікувану тривалість життя і, в кінцевому підсумку, вплинути на такий показник, як індекс якості життя. Це наступні фактори: - очікувана тривалість життя (здоров'я населення), що формується під впливом рівня народжуваності, рівня смертності, чисельності медичного персоналу, кількості лікарняних ліжок, середньомісячних доходів на душу населення та обсягу виробництва алкогольної продукції; - ВВП на душу населення, на який впливають чисельність економічно активного населення, середньомісячна номінальна нарахована заробітна плата працюючих в економіці та обсяг інвестицій в основний капітал; - рівень відкритості національної економіки, чинниками розвитку якого є курс національної валюти та індекс фізичного обсягу ВВП.

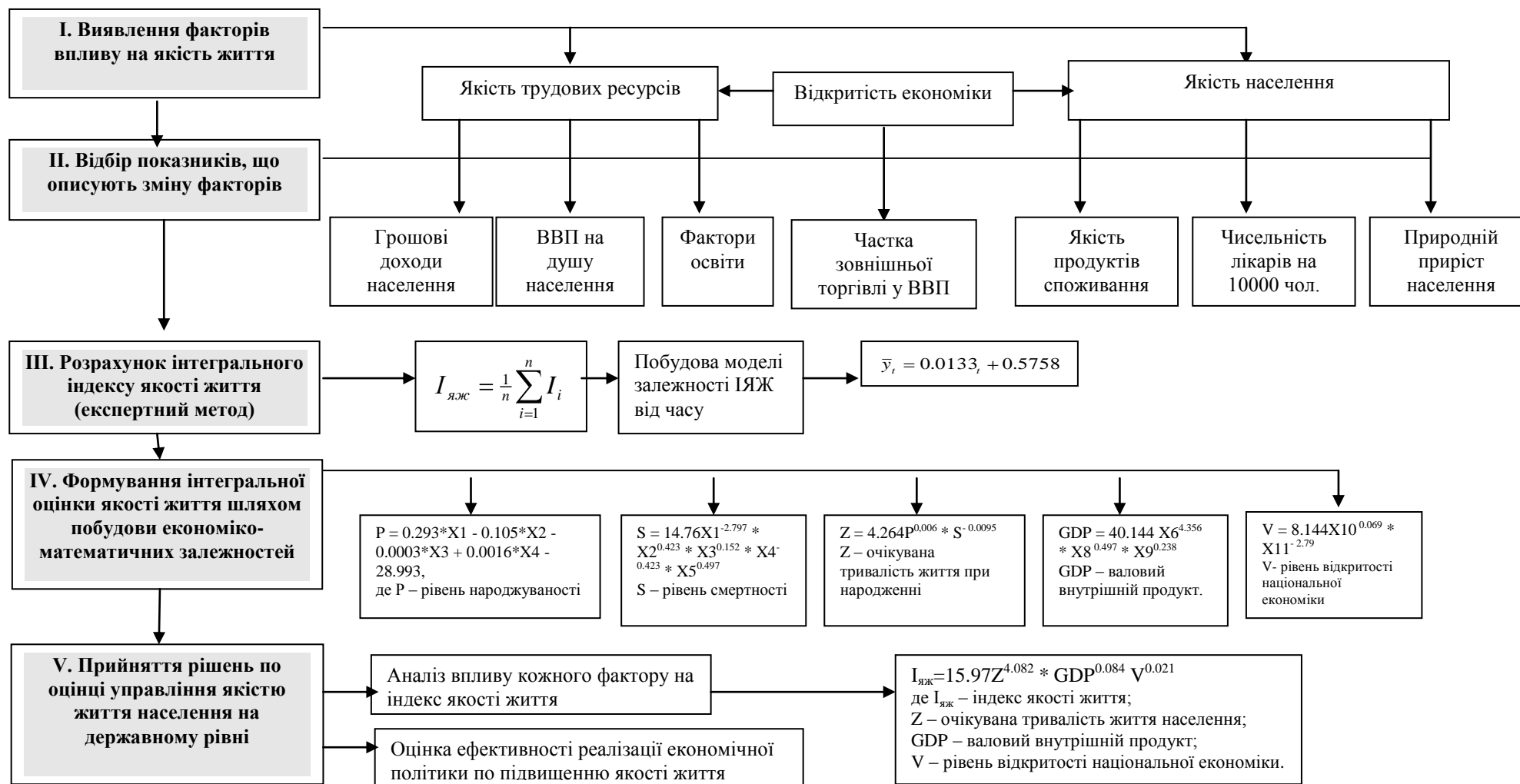

Рис. 2. Комбінований підхід щодо оцінки показників якості життя населення в Україні в умовах глобалізації (розроблено автором)

За розрахунками впливу факторів на рівень якості життя зроблено висновок, що при збільшенні очікуваної тривалості життя на один відсоток, індекс якості життя збільшується на 4,1 %, зростання ВВП на душу населення на один відсоток призводить до підвищення інтегрального показника на 0,1 %. При збільшенні рівня відкритості на один відсоток, індекс якості життя зростає на 0,02 %.

Для оцінки впливу рівня якості життя населення на соціально-економічну безпеку країни розроблено систему показників, які комплексно відображають якість життя населення: доходи населення, демографічні показники, зайнятості, екологічні і, врахувавши ступені вагомості кожного, визначено інтегральний показник впливу, що дозволило оцінити вплив у динаміці протягом 2002-2012 рр.

Основним завданням є визначення допустимого ступеня коливань значень індикаторів, виявлення таких граничних значень, недотримання яких здатне нанести серйозних втрат соціально-економічній безпеці. При цьому динаміка відхилень багатьох показників від їх критичного значення значно відрізнялася протягом вказаного періоду. Тому, в роботі цей період розділено на два етапи 2002-2005 рр. та 2006-2012рр. і вплив якості життя на рівень соціально-економічної безпеки за цими двома етапами оцінено шляхом розрахунку інтегрального індексу.

Визначення інтегральної оцінки впливу якості життя на економічну безпеку країни передбачає здійснення наступних етапів: 1) формування множини індикаторів – параметрів якості життя; 2) визначення характеристичних (оптимальних, порогових та граничних) значень індикаторів; 3) побудова динаміки показників якості життя; 4) нормалізація індикаторів; 5) визначення вагових коефіцієнтів; 6) розрахунок інтегрального індексу впливу на економічну безпеку за формулою:

$$II = \frac{\sum_{i=1}^n a_i b_i}{\sum_{i=1}^n a_i b_{\max}} * 100\% , \quad (1)$$

де II – інтегральний індекс впливу якості життя населення на економічну безпеку, %; n – кількість індикаторів (показників якості життя); a_i – рівень пріоритету (вага); b_i – оцінка реалізації в досліджуваному періоді, бал; $b_{\max} = 3$ – максимально можлива оцінка ступеню реалізації, бал.

Застосування запропонованої методики дозволяє оцінити вплив якості життя населення на рівень економічної безпеки на основі простої та доступної для дослідження системи показників. Її результати показали, що інтегральний показник впливу за період 2002-2005рр. становив 56,3%, що було зумовлено значним відхиленням показників якості життя від їх граничного рівня. У II періоді розрахунку цей показник дещо підвищився – до 64,4%, однак все ще спостерігаються значні відхилення за багатьма показниками, а рівень екологічної складової якості життя не тільки не підвищився, а й погіршився (табл.2).

Рівень соціального партнерства виступає значним фактором впливу на якість життя населення і проявляється через забезпечення продуктивної

Вплив якості життя населення на рівень соціально - економічної безпеки у 2006-2012рр.

Показник, одиниця виміру	Вага	Ступінь реалізації		Інтегральна оцінка		Максимально можлива оцінка		Інтегральний показник впливу, %
	a_i	оцінка, b_i	макс. $b_i \max$	оцінка $(a_i \times b_i)$	підсумок $\sum(a_i \times b_i)$	оцінка $(a_i \times b_{\max})$	підсумок $\sum(a_i \times b_{\max})$	
Частка населення із середньодушовими доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, %	4	2	3	8	112	12	174	64,4
Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, разів	3	3	3	9		9		
Відношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму, %	2	2	3	4		6		
Відношення індексу номінальних сукупних ресурсів домогосподарств до індексу споживчих цін,	2	3	3	6		6		
Відношення доходів 20 % найбільш забезпеченого населення до 20 % найменш забезпеченого, разів	2	3	3	6		6		
Частка витрат на харчування (продовольчі товари та харчування поза домом) у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосп-в, %	4	2	3	8		12		
Рівень безробіття (за методологією МОП), %	3	3	3	9		9		
Рівень тривалого безробіття у працездатному віці (відношення чисельності безробітних понад 12 місяців до загальної чисельності безробітних), %	2	3	3	6		6		
Наявність житлового фонду в середньому на одну особу, м2	1	1	3	1		3		
чисельність медичного персоналу на 10 тис. нас.	2	3	3	6		6		
Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % до ВВП	3	1	3	3		9		
Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % до ВВП	3	1	3	3		9		
Охоплення випускників 9-х класів повною середньою освітою, %	4	3	3	12		12		
Очікувана тривалість життя при народженні, років	4	2	3	8		12		
Коефіцієнт дитячої смертності (померло дітей віком до одного року на 1 тис. народжених), осіб	3	1	3	3		9		
Коефіцієнт природного приросту (на 1 тис.), осіб	2	1	3	2		6		
Сумарний коефіцієнт народжуваності населення (середня кількість дітей, народжених жінкою за все життя), осіб	4	2	3	8		12		
Чистий коефіцієнт відтворення населення (брутто), осіб	2	1	3	2		6		
Частка витрат на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів Держбюджету у капітальних інвестиціях, %	2	1	3	2		6		
Викиди шкідливих речовин у повітря	2	1	3	2		6		
ВВП на душу населення, дол. США за ПКС 2005р.	4	1	3	4	12			

Джерело: Розраховано автором за даними Державної служби статистики України

зайнятості, рівень доходів, умови праці та відпочинку, соціальний захист. Аналізуючи стан цих чинників, а також всього організаційного рівня соціального партнерства, можна судити і про якість життя в країні.

Таким чином, на основі дослідження проблем, що накопичилися у сфері соціального партнерства, які продовжують негативно впливати на підвищення якості життя населення, а також досвіду європейських країн, у роботі запропоновано удосконалення механізму соціального партнерства, основною метою якого є підвищення якості життя населення. Він передбачає запровадження першочергових заходів, спрямованих на зростання ефективності його функціонування: проведення “стратегічної реструктуризації” зайнятості, вирішення проблем структурного безробіття, створення нових робочих місць в інноваційних та високотехнологічних секторах економіки, підвищення частки заробітної плати у собівартості продукції, зниження ставок оподаткування фонду оплати праці, договірне регулювання оплати праці, прийняття закону «Про соціальне партнерство», мотивація роботодавців до участі в соціальному діалозі та інформування суспільства про партнерство. Це дозволить перетворити соціальне партнерство на ефективний засіб регулювання трудових відносин, що стане важливою умовою успішної реалізації соціально-економічних перетворень та підвищення якості життя населення.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота спрямована на розв’язання важливої проблеми – розробку науково-методичних підходів до оцінки якості життя населення в умовах глобалізації та встановлення її впливу на економічну безпеку держави. Виконане дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. Визначення категорії «якість життя населення» має ґрунтуватися на комплексному системному підході, що передбачає рівнозначність застосування об’єктивних (на основі статистичної інформації) і суб’єктивних (експертні методи) оцінок для визначення інтегрального показника, що будується на принципах: відповідність меті дослідження, належність показників до відповідної сфери, придатність до міжнародних співставлень, можливість врахування впливу державної політики, достовірність і періодичність статистичних даних, однозначність оцінки наслідків зміни показників.

2. Узагальнення зарубіжних та вітчизняних методик щодо визначення та оцінки якості життя дало змогу виділити:

- інтегральний індикатор якості життя – індекс розвитку людського потенціалу, що охоплює очікувану середню тривалість життя, освіту та ВВП на душу населення, а також людський капітал на душу населення;

- часткові індикатори – соціально-демографічні, економічної активності населення, соціальної напруженості, розвиток соціальної сфери та екологічні показники. Рейтингове порівняння значень індикаторів в Україні з країнами ЄС, країнами лідерами, СНД та країнами, що межують з Україною, показало, що Україна ще не має здобутків у таких сферах, в яких досягли успіху розвинені країни – високий рівень добробуту, ефективність системи охорони здоров’я та

освіти, розвиненість інфраструктури, однак вже втрачені переваги країн, що розвиваються – сприятлива демографічна ситуація та соціальний капітал.

3. Вплив глобалізаційних тенденцій на якість життя населення, які розглянуто в контексті економічної взаємозалежності країн, проаналізовано через виділення таких основних елементів: якість трудового потенціалу, добробут населення, якість соціальної сфери та якість навколишнього середовища. У зв'язку з цим аналіз показав, що позитивними проявами глобалізації у сфері якості трудового потенціалу є використання набутих у світі знань, інформації, інновацій, більш високі вимоги до кваліфікаційно-професійного рівня, обмін трудовими ресурсами та освітня інтеграція. При цьому в процесі посилення взаємозалежності країн має місце недостатня конкурентоспроможність вітчизняних кадрів, звуження сфери застосування робочої сили, відтік кваліфікованих працівників. У сфері добробуту населення глобалізація позитивно проявляється в доступності товарів і послуг та підвищенні рівня їх якості, однак відбувається економічне і соціальне розшарування, зростає бідність. В сучасних умовах змінюється і якість соціальної сфери: розвиваються соціальні інститути, а державна політика спрямовується більше на соціальну сферу, а з іншого боку – загострюються конфлікти між людьми на політичній, економічній, релігійній, етнічній основі та посилюється злочинність. Позитивними проявами глобалізації в екологічній сфері є: можливість використання найновітнішої техніки для відновлюваних джерел енергії, реалізація міжнародних програм у природоохоронній сфері, поглиблення екологічних досліджень. Однак, в цілому екологічний стан погіршується, і в тому числі, через ввезення технічно застарілих та екологічно небезпечних виробництв. Все це вимагає посилення уваги державних інститутів на цих сферах при формуванні нової парадигми якості життя населення.

4. Зростання економіки протягом 2000-2012 р. не призвело до добробуту широких верств, що підтверджує низький рівень середньодушового ВВП (7,1 тис. дол. США), що вдвічі нижчий за ВВП країн-нових членів ЄС, та вп'ятеро – за розвинуті країни (42 тис. дол. США). Аналіз динаміки складових, що характеризують стан трудових ресурсів: демографії, професійно-кваліфікаційних та освітніх показників, а також рівня матеріального стану, дозволив зробити наступні висновки:

- демографічне становище в Україні найгірше в Європі (втрати за роки незалежності – 5,57 млн. осіб) внаслідок перевищення смертності над народжуваністю;

- невідповідність кількості та професійної спрямованості кадрів внаслідок чого уповільнено розвиток провідних наукоємних галузей економіки та критичне співвідношення попиту та пропозиції робочої сили в регіонах (в Черкаській, Хмельницькій, Івано-Франківській тощо, областях);

- нестійка динаміка наявних доходів населення та заробітної плати через активізацію інфляційних тенденцій та значна диференціація заробітної плати в регіональному вимірі. Ці тенденції зумовлюють скорочення обсягів пропозиції робочої сили та посилення конкуренції на ринку праці, а також не відповідають відтворенню робочої сили та зайнятості у розвинених країнах.

5. З метою оцінки досягнень України у сфері реалізації соціальної політики проведено співставлення європейських стандартів з вітчизняними параметрами якості життя, яке показало незадовільний стан за шістьма з тринадцяти встановленими стандартами: середня тривалість навчання; рівень старіння населення; частка населення, що живе за межею бідності; співвідношення мінімальної та середньої зарплати; мінімальна погодинна зарплата; поширеність розладів психіки на 100 тисяч населення. Все це вимагає врахування у внутрішній економічній та соціальній політиці міжнародних вимог та критеріїв розвитку соціально орієнтованої економіки, а також залучення всіх відповідних зацікавлених сторін до державних процесів прийняття рішень, що допоможе забезпечити громадський контроль над процесом досягнення ЦРТ, сприятиме належному та своєчасному коригуванню державної соціально-економічної політики, стимулюватиме розвиток людського потенціалу, підвищуючи рівень життя в Україні.

5. Аналіз співставлення світового та національного рівнів за індикаторами якості життя населення, що ґрунтується на наступній класифікації країн: члени ЄС, світові лідери, країни, що межують з Україною та СНД показав, що поряд з високими темпами економічного зростання, що характерно для країн з перехідною економікою, Україна відзначається надвисокою волатильністю траєкторії макроекономічної динаміки, та високими темпами інфляції (у 2008р. – 25,2%), що стало наслідком впливу сприятливих чинників короткострокового характеру, як зовнішнього, так і внутрішнього походження. Це, разом з низьким рівнем тривалості життя (71,2 роки), призвело до погіршення рейтингу України (78 місце) за індексом людського розвитку (ІЛР України у 1993р. – 0,8, в 2012 – 0,74) і обумовило приналежність до країн із середнім рівнем розвитку. Попри високий освітній потенціал населення (сукупний коефіцієнт охоплення навчанням 90,0 % (32 місце у світі)) не реалізується в досягненнях щодо покращання стану здоров'я і подовження тривалості життя населення, підвищення рівня продуктивності (16,1 тис. дол. США/чол.) та доходів. Україна займала четверте місце серед країн СНД за рівнем заробітної плати (342,9 доларів США на місяць), за диференціацією грошових доходів, за охопленням дошкільною освітою; третє місце за рівнем зайнятості у промисловості (18% населення), за часткою населення, що працює за наймом (82%), часткою міського населення; друге місце по захворюваності туберкульозом.

6. Встановлено, що з метою сприяння підвищенню якості життя населення в Україні та орієнтації її на європейські країни, необхідно забезпечити заходи, які сприятимуть підвищенню продуктивності економіки, в першу чергу, у сферах матеріального виробництва. Оскільки на даний час державні заходи, не досягають головної мети, зокрема відсутні кардинальні зміни процесу трудової діяльності та ставлення працівників до підвищення продуктивності, що обмежує можливості нарощування ВВП - головного джерела фінансового забезпечення соціального сектору.

7. У результаті дослідження запропоновано комбінований методичний підхід до оцінки показників якості життя, який ґрунтується на поєднанні кількісних та експертних методів оцінки та передбачає наступний алгоритм: збір

статистичних даних, розрахунок показників якості життя шляхом послідовної оцінки одиничних показників, визначення їх вагомості й одержання на цій основі середньозваженої оцінки узагальнюючого показника, аналіз ситуації і визначення факторів, що впливають на шуканий результат; розробка математичних моделей взаємозв'язку якості життя і факторів, що її визначають (очікувана тривалість життя (здоров'я населення), що формується під впливом рівня народжуваності, рівня смертності, чисельності медичного персоналу, кількості лікарняних ліжок, середньомісячних доходів на душу населення та обсягу виробництва алкогольної продукції; ВВП на душу населення, на який впливають чисельність економічно активного населення, середньомісячна номінальна нарахована заробітна плата працюючих в економіці та обсяг інвестицій в основний капітал; рівень відкритості економіки, чинниками розвитку якого є курс гривні до долара США та реальний ВВП); а також прийняття рішень по оцінці управління якістю життя населення на державному рівні.

8. Розрахунок індексу якості життя показав, що його значення неухильно збільшувалося з 2000 по 2012 роки, наближаючись до одиниці, тобто максимально можливого рівня, при цьому в середньому його зростання складало 2,1 % щорічно. Така динаміка свідчить про те, що економічний розвиток України до 2009 року неухильно сприяв поліпшенню якості життя, однак в післякризовий період спостерігається нестабільний приріст цього показника.

Розрахована регресійна модель залежності цього індексу від факторів, що на нього впливають показала, що при збільшенні показника очікуваної тривалості життя на один відсоток, індекс якості життя збільшується на 4,1 %, зростання ВВП на душу населення на один відсоток зумовлює підвищення інтегрального показника на 0,1 %. При збільшенні рівня відкритості на один відсоток, індекс якості життя зростає на 0,02 %. Це дозволяє зорієнтувати відповідні напрями державної політики у соціально-економічній сфері при розробці державної програми забезпечення якості життя та оцінці її ефективності.

9. Запропонований методичний підхід до визначення інтегрального індексу впливу якості життя населення на рівень соціально-економічної безпеки включає показники: доходи населення, демографічні показники, зайнятості, екологічні з урахуванням ступенів вагомості кожного, дозволив здійснити оцінку, результати якої показали, що інтегральний показник впливу за період 2002-2005 рр. становив 56,3%, що було зумовлено значним відхиленням показників якості життя від їх граничного рівня. Протягом 2006-2012 рр. цей показник дещо підвищився – до 64,4%, однак все ще спостерігаються значні відхилення за багатьма показниками, а екологічний рівень якості життя не тільки не підвищився, а й погіршився.

10. Аналізуючи організаційний рівень соціального партнерства, можна засвідчити про якість життя в країні. Удосконалення механізму соціального партнерства, основною метою якого є підвищення якості життя населення, полягає у запровадженні першочергових заходів, спрямованих на зростання ефективності його функціонування: проведення “стратегічної реструктуризації” зайнятості, вирішення проблем структурного безробіття, створення нових

робочих місць в інноваційних та високотехнологічних секторах економіки, підвищення частки заробітної плати у собівартості продукції, зниження ставок оподаткування фонду оплати праці, договірне регулювання оплати праці, удосконалення законодавства в цій сфері, мотивація роботодавців до участі в соціальному діалозі та інформування суспільства про партнерство. Це дозволить перетворити соціальне партнерство на ефективний засіб регулювання трудових відносин, що стане важливою умовою успішної реалізації соціально-економічних перетворень та підвищення якості життя населення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи в монографіях:

1. Задирака О. І. Основні параметри якості життя в світовому та національному вимірах / О. І. Задирака // Економіка України: інноваційна стратегія українських реформ: [колективна монографія] / Під. ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченко. - К. : НДЕІ, - 2010. - С. 144-150.

Особистий внесок здобувача: запропоновано критерії відбору країн для порівняльної оцінки за якістю життя населення.

2. Задирака О. І. Соціальне партнерство як засіб забезпечення світових параметрів якості життя / О. І. Задирака // Економіка України: інвестиційно-інноваційна складова : [колективна монографія] / Під. ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченко, - К. : НДЕІ, - 2012. - С. 143-147.

Особистий внесок здобувача: визначено чинники впливу соціального партнерства на якість життя населення.

Публікації у наукових виданнях іноземних держав:

3. Задирака Е. И. Социальное партнерство как фактор обеспечения мировых параметров качества жизни в Украине / Е. И. Задирака // научный журнал «Экономика и политика». – Магнитогорск (Россия). : 2013. - №1(1) – С. 37-46.

Публікації у наукових фахових виданнях:

4. Задирака О. І. Вибір компонент при оцінці якості життя населення / О. І. Задирака // науковий журнал «Зовнішня торгівля: право та економіка». К. : УДУФМТ, 2008. - №2. – С. 121-123.

5. Задирака О. І. Висока якість життя теперішніх і майбутніх поколінь – основа теорії сталого розвитку / О. І. Задирака // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. - № 10 (101). – С. 179-184.

6. Задирака О. І. Співставлення світового та національного рівнів щодо визначення основних макроекономічних показників якості життя / О. І. Задирака // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. - № 11 (114). – С. 210-216.

7. Задирака О. І. Комплексна оцінка показників якості життя в Україні (методичний аспект) / О. І. Задирака // зб. наук. праць Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка – Вип. 101 (частина II). – К. : КНУ, 2011, - С. 120-127.

8. Задирака О. І. Формування нової парадигми якості життя в умовах активізації світогосподарських зв'язків / В. Є. Поліванов, О. І. Задирака //

науковий журнал «Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право». – К. : УДУФМТ, 2012. - №5(64) – С. 33-38.

Особистий внесок здобувача: визначено характеристики якості життя, які підпадають під вплив глобалізаційних тенденцій.

Публікації в інших виданнях:

9. Задирака О. І. Оцінка впливу рівня якості життя на економічну безпеку України / О. І. Задирака // зб. наук. праць «Вісник МНТУ». – К. : Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Юрія Бугая, 2012. - №3(7). – С.89-101.

10. Задирака О. І. Економічна безпека в умовах глобалізації. Соціальний аспект / О. І. Задирака // Новітні тенденції і стратегії розвитку міжнародної торгівлі: фінансово-економічний та правовий аспекти : зб. мат. X Міжнар. Наук.-практ. конф. – 30 травня 2007 р. – К. : УАЗТ, 2007. – С. 395-397.

11. Задирака О. І. Методологічні питання оцінки якості життя населення / О. І. Задирака // Транснаціоналізація міжнародної економіки та пошук шляхів інноваційної співпраці : зб. мат. VII міжн. наук.-практ. конф. молодих науковців – 15 квітня 2008 р. – К. : УДУФМТ, 2008. – С. 65-67.

12. Задирака О. І. Мета сталого розвитку України – забезпечення високої якості життя / О. І. Задирака // Моделі забезпечення сталого розвитку світового господарства: економіка, фінанси та право : зб. мат. XI міжн. наук.-практ. конф. – 30 травня 2008 р. – К. : УДУФМТ, 2008. – С. 280-282.

13. Задирака О. І. Взаємозв'язок якості життя та економічного зростання / О. І. Задирака // Світова фінансово-економічна криза: стратегії протидії та мінімізації наслідків (економіка, фінанси та право) : зб. мат. XII міжн. наук.-практ. конф. – 29 травня 2009 р. – К. : УДУФМТ, 2009. – С. 115-117.

14. Задирака О. І. Методологія оцінки показників якості життя в Україні / О. І. Задирака // Формування парадигми багатосторонніх економічних відносин в рамках ініціатив східного партнерства (економіка, фінанси та право): зб. мат. XIV міжн. наук.-практ. конф. – 27 травня 2011 р. – К. : УДУФМТ, 2011. – С. 362-364.

15. Задирака О. І. Якість життя в умовах активізації світогосподарських зв'язків / О. І. Задирака, В. Є. Поліванов // Концепції, стратегії та напрямки розвитку української держави: економіка, фінанси та право : зб. мат. наук.-практ. конф., присвяченої 80-річчю проф. Андрійчука В. Г. – 28 вересня 2012 р. – К. : УДУФМТ, 2012. – С. 59-62.

Особистий внесок здобувача: виділено елементи якості життя, які підпадають під вплив глобалізаційних тенденцій.

16. Задирака О. І. Якість життя в системі пріоритетів розвитку трансформаційної економіки України / І. Д. Якушик, В. Є. Поліванов, О. І. Задирака // Інститут Президента України в системі державної влади України: матеріали наукової конференції. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – С. 323-325.

Особистий внесок здобувача: запропоновано враховувати важливість соціальної політики держави з метою розвитку людського потенціалу.

АНОТАЦІЯ

Задирака О.І. Підвищення якості життя в Україні в умовах посилення взаємозалежності країн світу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. - Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Міністерства освіти і науки України, Харків, 2014.

У дисертації, виходячи з дослідження європейського досвіду формування і розвитку параметрів якості життя, співставлення світового та національного рівнів щодо визначення основних макроекономічних показників якості життя, дослідження соціальної та екологічної сфери, сформульовано концептуальні положення якості життя під впливом глобалізаційних тенденцій, розроблено методичні підходи до оцінки якості життя населення, що передбачають поєднання експертних та формалізованих методів. Проведена оцінка впливу якості життя на соціально-економічну безпеку країни в сучасних умовах глобалізації. У роботі запропоновано напрями вдосконалення механізму соціального партнерства з метою підвищення рівня якості життя населення, що ґрунтується на принципі трипартизму.

Ключові слова: якість життя населення, рівень життя населення, світо господарські зв'язки, глобалізація, соціально-економічна безпека, соціальне партнерство, інтегральний індекс якості життя.

АННОТАЦИЯ

Задирака Е. И. Повышение качества жизни в Украине в условиях усиления взаимозависимости стран мира. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 - мировое хозяйство и международные экономические отношения. - Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2014.

Диссертационная работа посвящена научно-теоретическим, методическим и практическим вопросам повышения качества жизни населения в условиях усиления межхозяйственных связей.

Усовершенствован понятийный аппарат и раскрыта сущность категории «качество жизни населения» с точки зрения синтеза подходов к ее оценке, а также понятия «глобализация» в контексте взаимозависимости стран мира.

Предложены методические аспекты осуществления межстрановой сравнительной оценки качества жизни населения Украины на основе критериев группировки стран - мировые лидеры, члены ЕС, страны, граничащие с Украиной и страны СНГ по установленным индикаторам - ВВП на душу населения, доходы населения, производительность труда, занятость, показатели здравоохранения и образования.

Сформулированы концептуальные положения изменения качества жизни под влиянием глобализационных тенденций, которые состоят в поэлементном анализе качества жизни: качество трудового потенциала, благосостояние населения, качество социальной сферы и качество окружающей среды.

Исходя из исследования европейского опыта развития параметров качества жизни, сопоставления мирового и национального уровней по определению

основных макроэкономических показателей качества жизни, исследования социальной и экологической сферы, сформулированы концептуальные положения качества жизни под влиянием глобализации, разработаны методические подходы к оценке качества жизни населения, предусматривающие сочетание экспертных и формализованных методов. Проведена оценка влияния качества жизни на социально-экономическую безопасность страны в современных условиях глобализации которая базируется на анализе доходов населения, демографических показателей, занятости, экологических показателей.

С целью повышения уровня качества жизни населения предложены направления совершенствования механизма социального партнерства, базирующегося на принципе трипартизма, на основе использования мирового опыта его организации и функционирования.

Ключевые слова: качество жизни населения, уровень жизни населения, мировые хозяйственные связи, глобализация, социально-экономическая безопасность, социальное партнерство, интегральный индекс качества жизни.

ABSTRACT

Zadiraka O. I. Improving the quality of life in Ukraine in terms of interdependence of countries worldwide. - Manuscript.

Dissertation for the scientific degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – V. N. Karazin Kharkiv National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2014.

The thesis is based on research demo-economic and social parameters reproduction of labor and employment in Ukraine comparing global and national levels to identify the main macroeconomic indicators of quality of life, the study of social and environmental spheres. Conceptual provision of quality of life under the influence of globalization trends, the methodological approaches to assess the quality of life, providing a combination of expert and formal methods. The evaluation of quality of life impact on social and economic security of the country in the current context of globalization. The paper suggests the methods for improving the mechanism of social partnership to enhance the quality of life, based on the principle of tripartism.

Keywords: quality of life, standard of living, world economic relations, globalization, social and economic security, social partnership, cumulative index of quality of life.